1

Віктор Нільсон покотив візок із озимою картоплею від холодильної камери в глибині магазину до овочевої секції продуктового відділу. У майже порожній ящик він став перекидати щойно привезені картоплини, перевіряючи кожну десяту на пошкодження і гниль. Одна велика бульба впала на підлогу. Згинаючись, щоб її підняти, він побачив каси, полиці з шоколадними батончиками і стійки з сигаретами, а далі, крізь широкі скляні двері, вулицю. Кілька людей проходили тротуаром, на дорозі блиснув крилом «фольксваґен», що саме від'їжджав з парковки перед магазином.

— Це моя дружина? — запитав він у Ліз, пишної техаської дівчини, яка саме працювала на касі.

— Я не в курсі, — відказала та, пробиваючи два пакети молока і пачку нежирного яловичого фаршу. Літній покупець, що стояв біля каси, сягнув рукою до кишені пальта по гаманець.

— Я чекаю на неї, — сказав Вік. — Дай знати, коли вона заїде.

Марґо мала відвезти їхнього десятирічного сина Семмі до стоматолога на рентген. Оскільки був квітень — час

сплати податку на прибуток, — то сума на його ощадному рахунку стала незвично малою, і Віка жахали результати обстеження.

Чекати було несила, він підійшов до таксофона, що висів біля полиці з консервованими супами, вкинув десять центів і набрав номер.

— Алло, — озвався голос Марґо.

— Ти його відвезла?

— Довелося подзвонити лікарю Майлзу і перенести прийом, — затараторила вона. — Згадала в обід, що саме в цей день ми з Енн Рубенштайн мусимо занести петицію до відділу охорони здоров'я, її треба подати сьогодні, бо ми чули, що вже укладають угоди.

— Яку петицію?

— Щоб змусити міську владу розчистити ті три ділянки закинутих фундаментів, де діти граються після школи, — відповіла Марґо. — Це небезпечно. Там іржава арматура, і розтрощені бетонні блоки, і…

— А що, не можна було надіслати її поштою? — не стримався Вік, хоча насправді йому відлягло: до наступного місяця зуби Семмі не повипадають; не було аж такої нагальної потреби просто зараз вести його до лікаря. — Ви туди надовго зібрались? Це значить, що ти мене додому не підвезеш?

— Гадки не маю, — відказала Марґо. — Слухай, любий, тут повна вітальня панянок, ми мізкуємо над останніми пунктами, на які хочемо звернути увагу, коли презентуватимемо петицію. Якщо я не зможу по тебе заїхати, то десь о п'ятій подзвоню. Згода?

Він повісив слухавку і побрів до каси. Покупців не було, тому Ліз мала кілька хвилин на сигарету. Вона осяяла Віка співчутливою усмішкою і спитала:

— Як твій хлопчик?

— Нормально, — відповів Вік. — Мабуть, зітхнув з полегшенням, що не їде до лікаря.

— А я ходжу до наймилішого у світі старенького дантиста, — защебетала Ліз. — Йому десь років сто. Він ніколи не робить боляче — просто висвердлює та й по всьому.

Відтягнувши губу великим пальцем з червоним нігтем, вона показала Вікові золоту пломбу в одному з верхніх кутніх зубів. Коли він схилився подивитись, його огорнув дух цигаркового диму і кориці.

— Бачиш? — спитала Ліз. — Така велика, наче там все вишкребли, але було зовсім не боляче! Ні разу!

Цікаво, що сказала б Марґо, якби зайшла в магазин крізь чарівні скляні двері, що роз'їжджаються, коли до них підступити, і побачила, як я заглядаю Ліз у рот — застуканий за якоюсь новомодною формою сексуальності, ще не записаною у звітах Кінсі.

Пополудні в магазині стало майже порожньо. Зазвичай у такий час через каси потоком ішли покупці, але не сьогодні. Спад економіки, — постановив Вік. П'ять мільйонів безробітних станом на лютий цього року. Це б'є по нашому бізнесу. Підійшовши до вхідних дверей, він зупинився і почав спостерігати за рухом на вулиці. Ну, так. Менше людей, ніж завжди. Усі полишалися вдома, намагаючись заощадити.

— Для бізнесу цей рік буде кепський, — промовив він до Ліз.

— А тобі яке діло? Ти ж не власник магазину, а звичайний найманий працівник, як і всі ми. Це просто означає, що в нас буде менше роботи.

До каси підійшла покупчиня і почала викладати з кошика продукти; Ліз продовжувала розмовляти з Віком через плече, пробиваючи товари:

— Так чи так, я не думаю, що буде якась криза. Це просто балаканина старих демократів. Я так втомилася від їхніх побрехеньок, буцім економіка на межі краху чи щось таке.

— Хіба ти не демократка? Ти ж з Півдня? — здивувався Вік.

— Уже ні, відколи переїхала сюди. Це республіканський штат, тому я республіканка.

Касовий апарат забряжчав, клацнув, висунулась шухляда з готівкою. Ліз склала продукти в паперовий пакет.

Вивіска кафе «Американський обід» по той бік вулиці нагадала Віку про обідню каву. Можливо, саме час її випити. Він мовив до Ліз:

— Я повернуся хвилин за десять. Впораєшся тут без мене?

— Та ясно, — бадьоро відповіла вона, відраховуючи решту. — Ти йди зараз, щоб я могла пізніше вискочити на закупи. Біжи вже.

Заклавши руки в кишені, він вийшов з магазину, на краю тротуару зупинився, щоб перечекати машини. Ніколи не йшов до пішохідного переходу, а завжди перебігав посеред вулиці, прямо навпроти кафе, навіть якщо доводилося чекати кілька хвилин. Це було питанням принципу, ознакою відваги.

Він сидів за столиком із чашкою кави, бездумно її помішуючи.

— Млявий день, — сказав Джек Барнс, продавець взуття з крамниці «Чоловічий одяг Семюела», підсідаючи зі своєю кавою до Віка за столик. У нього, як завжди, був понурий вигляд, наче він цілий день гарував біля плити у своїх нейлонових штанах і сорочці.

— Мабуть, це погода, — виснував Джек. — Щойно випадає кілька весняних сонячних днів, усі починають скуповувати тенісні ракетки і туристичні пальники.

Вік мав із собою в кишені свіжу брошуру клубу «Книжка місяця». Вони з Марґо оформили передплату кілька років тому, коли внесли перший платіж за будинок і переїхали в район, де таким речам надавали великого значення. Діставши брошуру, він розклав її на столі й повернув так, щоб Джек міг прочитати. Продавець взуття анітрохи не зацікавився.

— Приєднуйся до книжкового клубу, — порадив Вік, — прокачуй мізки.

— Я читаю книжки, — відказав Джек.

— Ага, оті кишенькового формату, які купуєш у крамниці Беккера.

— Цій країні потрібна наука, а не белетристика, — заперечив Джек. — Ти й сам чудово знаєш, що книжкові клуби приторговують еротичними романами про маленькі містечка, де відбуваються сексуальні злочини і весь бруд підіймається на поверхню. Я б не сказав, що це сприяє розвитку американської науки.

— «Книжка місяця» також розповсюджує «Історію» Тойнбі, — сказав Вік. — Таке ти вже, певно, зміг би читати.

Йому надіслали Тойнбі в подарунок, і хоча він не зміг його подужати, все ж визнавав за ним статус вагомої історичної літератури, яку варто мати в домашній бібліотеці.

— Хай які ті книжки, вони все одно кращі за підліткове кіно про секс чи автоперегони з усілякими джеймсами дінами в головних ролях.

Джек ворушив губами, читаючи опис нової добірки «Книжок місяця».

— Історичний роман, — сказав він уголос. — Про Південь часів Громадянської війни. Вічно вони впарюють щось таке. Цікаво, чи не втомилися підписані на цей клуб літні пані щоразу читати про одне й те саме?

Вік ще не встиг проглянути брошуру.

— Я не завжди беру те, що вони пропонують, — пояснив він.

Цього разу книжкою місяця була «Хатина дядька Тома» авторки на ім'я Гаррієт Бічер-Стоу — він ніколи про неї не чув. Брошура розхвалювала цей роман як сміливе викриття работоргівлі в Кентуккі перед Громадянською війною. Відверта оповідь про огидне, немислиме ставлення до бідолашних негритянських дівчат.

— Ого, — мовив Джек. — Може, мені й сподобається.

— Ця анотація ні про що не говорить, — відказав Вік. — Так рекламують усі сучасні книжки.

— Твоя правда, — погодився Джек. — У цьому світі немає більше місця для принципів. Взяти бодай час до Другої світової і порівняти з нинішнім. Разюча відмінність. Тоді не було стільки обману, злочинності, розпусти і наркотиків. Підлітки, які трощать машини; швидкісні автостради; водневі бомби… а ще ціни ростуть. От як ви задерли ціни на каву. Це жах. А хто має з цього зиск?

Вони засперечались про ціни. День згасав повільно, дрімотно, і майже нічого не відбувалось.

О п'ятій пополудні, коли Марґо Нільсон, прихопивши пальто і ключі від машини, вийшла з дому, Семмі кудись завіявся. Побіг гратися, не інакше. Але вона не мала часу за ним ганятися — треба було негайно забрати Віка, бо ще подумає, що Марґо сьогодні не буде, й поїде додому на автобусі.

Вона метнулась назад до будинку. У вітальні її брат цмулив із бляшанки пиво. Він підняв голову й пробурмотів:

— Уже повернулась?

— Я ще не поїхала, — відповіла Марґо. — Не можу знайти Семмі. Наглянеш за ним, поки мене не буде?

— Авжеж, — запевнив Реґл. Але на його обличчі читалась така втома, що вона враз застигла на місці. Його червоні набряклі очі пильно дивилися на неї; Реґл зняв краватку, закотив рукави сорочки, його рука тремтіла, коли він підносив пиво до губ. Розкидані по всій вітальні робочі папери й нотатки утворили коло, центром якого був він сам, не маючи змоги навіть підвестися і вийти, наче в облозі.

— Ти ж пам'ятаєш, що я маю віднести це на пошту й поставити штемпель не пізніше шостої, — мовив він.

Просто перед ним папки вибудували перехняблений ripливий стос. Він роками збирав цей матеріал. Довідкова література, таблиці, графіки й усі його раніше надіслані лотерейні заявки за багато-багато місяців… використовуючи кілька прийомів, він зменшив їхню кількість, щоб могти проаналізувати. Зараз він застосовував метод, який називав «потоковим» скануванням: йшлося про використання непрозорих копій заявок, у яких крізь невелику дірку проникало світло, утворюючи мерехтливу цятку. Перегортаючи заявки за певним порядком, він міг бачити, як цятка рухається. Вона з'являлася й зникала, стрибала то вгору, то вниз, і її рух складався для нього в певну схему. Марґо там жодної схеми не бачила. Але саме тому він і перемагав. Вона ж кілька разів подавала заявку, проте нічого не виграла.

— Тобі ще довго? — запитала вона.

— Ну, — відповів Реґл. — Я визначився з часом, четверта пополудні. Лишилося тільки визначити місце, — він скривився.

До продовгастої фанерної дошки була прикріплена сьогоднішня форма офіційної заявки — їх постачала місцева газета. Сотні крихітних квадратиків, кожен пронумерований по горизонталі й вертикалі. Реґл позначив вертикаль — елемент часу. Це був стовпець номер 344, Марґо побачила на ньому червону шпильку. Але *місце*... Схоже, із цим було складніше.

— Візьми паузу на кілька днів, — спробувала переконати вона Реґла. — Перепочинь. Останні місяці ти надто сильно себе виснажуєш.

— Якщо я зупинюсь, — відповів він, продовжуючи щось писати кульковою ручкою, — то вилечу з рейтингу. Я програю... — знизав плечима Реґл. — Втрачу все, що заробив від 15 січня.

Взявши логарифмічну лінійку, він позначив перетин ліній.

Кожна надіслана заявка поповнювала базу даних для розрахунку. А отже, як сказав він якось Марґо, щоразу його шанси на виграш зростали. Що довше він не зупинявся, то легше було просуватися вперед. Натомість їй здавалося, що йому стає дедалі важче. «Чому?» — якось запитала вона його. «Тому що я не маю права на поразку, — пояснив він. — Що більше разів я вгадав, то більше вклав у це грошей».

Розіграш все тривав і тривав. Можливо, він уже втратив лік своїм інвестиціям, його перемоги дедалі більше нагромаджувалися. Він завжди вигравав. Це був талант, і він знайшов йому гідне застосування. Але водночас це був і облудний тягар, марудна щоденна праця, яка

почалася з жарту або, у кращому разі, зі спроби заробити кілька доларів на добрій інтуїції. Тепер він уже не міг зупинитись.

Либонь, це так і працює, — подумала Марґо. Люди втягуються в лотерею, а потім їм не вистачає життя, щоб отримати виграш. Але Реґл отримував, газета регулярно платила йому за правильні відповіді. Вона не знала, скільки саме, мабуть, близько ста доларів на тиждень. Так чи так на прожиття йому вистачало. Але він працював, як на справжній роботі, і навіть більше. З восьмої ранку, коли їм на ґанок кидали газету, до дев'ятої чи десятої вечора. Невпинні розрахунки. Удосконалення методів. А понад усе постійний страх припуститися помилки. Страх неправильно заповнити заявку і вилетіти з гри.

Вони обоє знали: рано чи пізно це мало трапитися.

— Принести кави? — запитала Марґо. — Хочеш, зроблю тобі сендвіч або щось перекусити, поки я не поїхала? Я знаю, що ти не обідав.

Заглиблений у розрахунки, він кивнув.

Поклавши пальто і сумочку, Марґо пішла на кухню й відчинила холодильник, шукаючи, чим нагодувати брата. Поки вона виставляла посуд на стіл, задні двері розчахнулись і на кухню забіг Семмі разом із сусідським собакою, обидва скуйовджені й захекані.

— Ти прийшов, бо почув звук дверцят холодильника, правда?

— Я дуже голодний, — відсапувався Семмі. — Можна мені заморожений гамбургер? Не треба розігрівати, я так з'їм. Це навіть краще — на довше вистачить!

— Йди в машину, — звеліла Марґо. — Я зроблю дядькові Реґлу сендвіч, тоді поїдемо в магазин забрати тата. І виведи цього старого пса, він тут не живе.

— Гаразд, — поступився Семмі. — Закладаюсь, що знайду собі щось поїсти в магазині, — грюкнувши дверима, він вийшов разом із собакою надвір.

— Я знайшла його, — сказала вона Реґлу, подаючи сендвіч і склянку яблучного сидру. — Можеш ним не перейматися; я заберу його з собою в місто.

— Знаєш, мабуть, було б краще, якби я робив ставки на кінні перегони, — відповів він, забираючи сендвіч.

— Ти б нічого не виграв, — розсміялась Марґо.

— Може, й так, — погодився Регл і почав машинально поглинати їжу, але навіть не торкнувся яблучного сидру, бо надавав перевагу теплому пиву з бляшанки, яке потягував вже з годину. Як він може розв'язувати ці хитромудрі задачі й пити тепле пиво? — подумала Марґо та поспішила надвір до машини, прихопивши пальто й сумочку. Здавалось би, воно має дурманити голову. Але він так звик. За час перебування на службі завів собі звичку зранку до ночі цмулити тепле пиво. Упродовж двох років вони з товаришем сиділи на крихітному атолі посеред Тихого океану, обслуговуючи метеостанцію і радіопередавач.

Післяобідній рух на дорогах був звично напружений. Але «фольксваґен» прослизав у шпарини, і вони пересувались доволі швидко. Більші, незграбніші авто застрягали на місці, мов неповороткі земноводні черепахи.

Купівля маленької іномарки — найкраща наша інвестиція, — думала собі Марґо. Вона ніколи не зламається, ці німці такі скрупульозні. Правда, після пробігу п'ятнадцяти тисяч миль уже почало барахлити зчеплення… але ніщо не ідеальне. Ніщо на світі. Принаймні не в цьому столітті з його водневими бомбами, Росією та зростанням цін.

— Чому в нас не отакий «мерс»? — запитав Семмі, припавши до вікна. — Чому ми маємо їздити на цій паршивій маленькій машинці, схожій на жука?

Його відраза була очевидною. Обурена тим, що пригріла змію на грудях, Марґо відповіла:

— Послухай, юначе, ти нічого не тямиш у машинах. Ти не мусиш сплачувати за неї рахунки, кермувати в триклятих заторах чи навіть мити її. Тож лиши свою думку при собі.

— Ця машина як дитяча, — розсердився Семмі.

— Скажи це своєму батькові, коли приїдемо в магазин, — запропонувала вона.

— Я не насмілюся, — зізнався хлопець.

Марґо повернула ліворуч проти руху, забувши просигналізувати поворот — їй просигналив автобус. Кляті великі автобуси, — подумала вона. Спереду був заїзд на стоянку, вона увімкнула другу передачу і проїхала через тротуар, повз величезну неонову вивіску

СУПЕРМАРКЕТ «ЩАСЛИВА КОПІЙКА»

— Приїхали, — мовила до Семмі. — Сподіваюсь, ми його не проґавили.

— Ходімо всередину, — заскиглив хлопець.

— Ні, — відрізала Марґо, — зачекаємо тут.

Вони чекали. Касири в супермаркеті розраховували довгу чергу розмаїтої публіки, більшість покупців штовхала перед собою магазинні візки. Автоматичні двері відчинялись і зачинялись, відчинялись і зачинялись… Зі стоянки почали від'їжджати машини.

Гарненький червоний «такер седан» величаво прокотився повз них — обоє провели його поглядом.

— Як же я заздрю цій жінці, — пробурмотіла Марґо. «Такер» був такий же надійний, як і «фольц», але надзвичайно стильний. Звісно, він завеликий, тому не економний. Та все ж…

Може, наступного року, — подумала вона, — коли настане час продавати цю машину. Але «фольксваґени» не продають, на них їздять все життя. Принаймні «фольксваґен» недешевий — можна відбити бодай частину вкладених грошей. Червоний «такер» граційно виїхав на дорогу.

— Ого! — вигукнув Семмі.

Вона промовчала.